

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2011-10-03

UDK 338.48:316.7(497.472)

MEDKULTURNA SREČANJA V TURIZMU. POGLEDI LOKALNEGA PREBIVALSTVA SLOVENSKE ISTRE NA TURIZEM IN TURISTE

Zorana MEDARIĆ

Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Garibaldijeva 1, 6000 Koper, Slovenija
Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije - Turistica, Obala 11a, 6320 Portorož, Slovenija
e-mail: zorana.medaric@zrs.upr.si

IZVLEČEK

Turistična aktivnost vselej predstavlja tudi obliko medkulturnega srečanja – med kulturo turistov na eni strani in kulturo lokalnega prebivalstva na drugi. Namen prispevka je osvetliti medkulturna srečanja v turizmu oziroma odnose med lokalnim prebivalstvom in turisti – gre namreč za temo, ki ji doslej ni bilo namenjene veliko raziskovalne pozornosti. Pri tem smo se dotaknili medkulturnega stika ter v tem okviru medkulturnih razlik/podobnosti oziroma socialne bližine/distance med kulturami in pomena večkulturnega/transkulturnega značaja nekega kraja oziroma turistične destinacije. Teoretske predpostavke smo povezali z rezultati več empiričnih študij, opravljenih v zadnjem desetletju na področju slovenske Istre. Splošno sprejemanje pripadnikov drugih kultur v njihovem okolju se zrcali tudi v odnosu do turistov, pri čemer domnevamo, da so prebivalci slovenske Istre precej odprti do turistov kot pripadnikov drugih kultur tudi zaradi medkulturnih in transkulturnih stališč in visoke stopnje splošne medkulturne strpnosti.

Ključne besede: medkulturnost, turizem, odnos lokalno prebivalstvo – turisti, slovenska Istra

INCONTRI INTERCULTURALI NEL TURISMO. PUNTI DI VISTA DELLA POPOLAZIONE LOCALE DELL'ISTRIA SLOVENA SUL TURISMO E SUI TURISTI

SINTESI

L'attività turistica è sempre anche una forma di incontro interculturale - tra la cultura dei turisti da un lato e la cultura della popolazione locale dall'altro. Lo scopo di quest'articolo è quello di evidenziare gli incontri interculturali nel turismo ossia le relazioni tra la popolazione locale e i turisti - si tratta di un tema che finora non ha avuto molto riscontro tra i ricercatori. Facendo ciò, abbiamo affrontato i rapporti interculturali e, in questo contesto, le differenze/somiglianze interculturali o sociali ossia prossimità/distanze sociali tra le culture e il significato del carattere multiculturale/transculturale di un luogo o di una destinazione turistica. Abbiamo collegato i presupposti teorici con i risultati di diversi studi empirici condotti nell'ultimo decennio sul territorio dell'Istria slovena. L'accettazione generale di membri di altre culture nel proprio ambiente si riflette anche nella relazione con i turisti, presupponendo che gli abitanti dell'Istria slovena siano piuttosto aperti nei confronti dei turisti come membri di altre culture anche per le loro posizioni interculturali e transculturali e per il loro alto livello complessivo di tolleranza interculturale.

Parole chiave: interculturalità, turismo, rapporto popolazione locale - turisti, Istria slovena

UVOD

Turizem ni zgolj pomembna gospodarska in globalna dejavnost, je tudi dejavnost z medkulturno dimenzijo. Turistična aktivnost namreč vselej predstavlja tudi obliko medkulturnega srečanja – med kulturo turistov na eni strani in kulturo lokalnega prebivalstva na drugi. Tako domačin kot turist sta namreč ob stiku – dialogu, izmenjavi pogledov, mnenj, medsebojnem (ne)sprejemanju – tudi predstavnika in zastopnika svoje kulture.

Namen prispevka je osvetliti medkulturna srečanja v turizmu oziroma odnose med lokalnim prebivalstvom in turisti: dotaknili se bomo *medkulturnega stika* ter v tem okviru a) medkulturnih razlik/podobnosti oziroma socialne bližine/distance med kulturami in b) pomena večkulturnega/transkulturnega značaja nekega kraja oziroma turistične destinacije. Ker je stopnja (ne)sprejemanja turistov in turistične dejavnosti s strani lokalnega prebivalstva ena pomembnejših komponent neke turistične destinacije, se bomo osredotočili zlasti na poglede domačinov in njihov odnos do različnih etničnih skupin in turistov, pri čemer nas bo zanimala morebitna povezava med večkulturnim/transkulturnim značajem okolja in odnosom do turistov in turizma.

Omenjenim temam, kljub razmahu literature na področju turizma v zadnjih desetletjih, doslej ni bilo namenjene večje raziskovalne pozornosti, čeprav velja omeniti, da je bilo v Sloveniji ob letu medkulturnega dialoga (2008) nekaj raziskovalne pozornosti namenjene tudi medkulturnim dimenzijam turizma (Brezovec, Mikolič, 2010). V kontekstu medkulturnosti in turizma so nekoliko bolj raziskane teme, ki se nanašajo na potovalne izbire, motive in podobno pri različnih narodih, pri čemer je narodna pripadnost vsekakor prepoznana kot pomemben dejavnik vpliva na obnašanje turistov oziroma lokalnega prebivalstva (npr. Reisinger in Turner (1997), Thyne et al. (2006), Ng, Lee in Soutar (2006) in številni drugi). Večkulturni značaj nekega kraja v povezavi s turizmom je najpogosteje izpostavljen kot potencialna turistična privlačnost – večkulturnost je predstavljena kot zanimivost, specifika, ki turistu ponuja nekaj kvalitativno drugačnega od običajnih izkušenj neke destinacije (npr. Fanstein, Powers, 2007). Raziskan je bil tudi vpliv turizma z vidika kohezije med različnimi lokalnimi etničnimi skupinami, torej ali turizem vpliva na povečano kompetitivnost ali na večje medsebojno sodelovanje in kohezivnost (npr. Jamison, 1999). Vprašanju povezave med večkulturnostjo nekega kraja in odnosom do turistov pa doslej ni bilo namenjene veliko raziskovalne pozornosti. Pričujoči prispevek tako predstavlja poskus povezave tematike večkulturnosti nekega kraja z odnosom lokalnega prebivalstva do turizma. Odnos lokalnega prebivalstva do turizma/turistov bomo analizirali na primeru slovenske Istre, pri čemer bomo izhajali iz rezultatov več empiričnih študij, opravljenih na tem področju v zadnjem desetletju. Predstavili bomo tako rezultate iz sekundarnih virov kot tudi lastnih raziskav,

ki so bile opravljene v okviru dela na Znanstveno-raziskovalnem središču Univerze na Primorskem. Slovenska Istra je zanimivo področje preučevanja, ker jo zaradi preteklega priseljevanja, v veliki meri ekonomskih migracij z območja nekdanje Jugoslavije ter obmejnega značaja, torej bližine Italije in Hrvaške, zaznamuje večkulturnost, obenem pa je to tudi dobro obiskana turistična destinacija v Sloveniji.

ODNOS DO »DRUGIH« – STIK DOMAČINOV IN TURISTOV KOT MEDKULTURNO SREČANJE

Medkulturnost je dimenzija, ki je vpeta v samo jedro turizma, saj predstavlja stik domačinov in turistov vselej tudi srečanje dveh kultur – navad, vrednot, (pogosto tudi) jezika in drugih elementov kulture. Stik med lokalnim prebivalstvom in turisti oblikujejo štiri velike skupine dejavnikov: časovni, prostorski, komunikacijski in kulturni – med slednje sodijo kulturne vrednote, stališča, zaznave, kulturna bližina in podobnost (Reisinger, Turner, 2003, 44–50). Nash (1981) turistično srečanje, ki ga ima za samo jedro turističnega sistema, v najosnovnejši obliki opredeljuje kot serijo (kulturnih) prenosov med domačini in turisti. Berger in Luckman (1988) ob stiku dveh kultur govorita o soočenju dveh različnih pogledov na svet oz. o dveh različnih življenjskih svetovih in temeljnih realnostih vsakdanjega življenja. Jaglič (2004) pa na primer izpostavlja, da ob srečanju domačina in turista med njima poteka svojevrsten dialog identitet (nacionalnih in/ali kulturnih) – tako je medkulturnost dimenzija, ki je temu odnosu imanentna.

Turistična srečevanja naj bi prav preko tovrstnega dialoga prispevala tudi k boljšemu razumevanju med pripadniki različnih narodnosti/kultur. Tako se poleg ekonomskih koristi turizma nemalokrat izpostavlja tudi njegov doprinos k medkulturnemu razumevanju in celo k svetovnemu miru (npr. D'Amore, 1988; Pizam, 1996; Kelly, 2006a; 2006b), zlasti v času svetovnih napetosti, osnovanih na socialnih, kulturnih, ideoloških in drugih razlikah. Kelly je na primer uvedel koncept »mir preko turizma« (*peace through tourism*), katerega namen je s pomočjo turizma zreducirati okoliščine, ki nakazujejo, da je nasilje (v družbi) neizogibno in »potrebno« (Kelly, 2006a, 3–4). Ideja o turizmu kot promotorju strpnosti in medkulturnega razumevanja pa je prisotna tudi širše v družbi. Generalni sekretar Združenih narodov Ban Ki-moon je v okviru konference, organizirane v okviru UNWTO, Svetovne turistične organizacije, izpostavil, da lahko »turizem spodbuja duhovno in kulturno spoštovanje med narodi, ob ustvarjanju gospodarskih priložnosti v korist prikrajskega prebivalstva« (United Nations, 2007). Nenazadnje pa je tudi tema letošnjega (2011) Svetovnega dneva turizma »Turizem – povezovalac kultur«, kar kaže na prepričanje o potencialih turizma za medkulturno strpnost.

Čeprav imajo lahko stiki med lokalnim prebivalstvom in turisti zelo različne dinamike z zelo različnimi izidi,

ki segajo od popolnega sprejetja do zavračanja turistov s strani lokalnih prebivalcev,¹ pa se tudi mnoge raziskave v turizmu skladajo s pogledi o turizmu kot spodbujevalcu medkulturnega razumevanja. V prispevku se bomo osredotočili na percepcijo turistov s strani lokalnih prebivalcev. V povezavi s preučevanjem tega odnosa bomo izpostavili dve pomembni temi, ki uokvirjata ta odnos: na eni strani idejo socialne bližine/distance med enimi in drugimi ter njenega pomena za sprejemanje pripadnikov druge kulture ter na drugi analizo pomena stika med dvema družbenima skupinama za medkulturno sprejemanje in razumevanje.

Raziskave medkulturnih stikov izhajajo iz etničnih študij in so bile šele kasneje aplicirane tudi na turizem, pri čemer stik med lokalnim prebivalstvom in turisti kot obliko medetničnega odnosa prvi predstavi Van der Berge (1980). Za merjenje odnosa lokalnega prebivalstva do različnih kultur/narodnosti je bil pogosto uporabljen koncept socialne bližine/distance (npr. Park, 1924; Bogardus, 1925, 1933). Z merjenjem socialne distance se je med prvimi pričel ukvarjati sociolog Emory Bogardus, katerega lestvica (in kasneje številne različice) je bila najpogosteje uporabljena za merjenje distance med različnimi etničnimi skupinami. Bogardus socialno distanco opredeljuje kot »različno stopnjo simpatetičnega razumevanja, ki obstaja med posamezniki«, pri čemer izpostavlja socialno distanco kot osebno-skupinsko distanco (268). Distanco med kulturami pa lahko opredelimo tudi kot stopnjo, do katere se deljene norme in vrednote neke družbe razlikujejo oziroma so podobne normam in vrednotam druge družbe (Hofstede, 2001 v Mouffakir, 2011).

Po teoriji socialne distance smo ljudje bolj strpni in bolje sprejemamo pripadnike drugih etničnih skupin, ki so nam socialno ali kulturno bolj podobni (Thyne et al., 2006). Stopnja (zaznane) podobnosti med kulturami igra pomembno vlogo tudi pri odnosu do njenih pripadnikov, saj kulturna podobnost in sorodnost poenostavi interakcije s tem, da zmanjšujeta negotovost (Berger, Calabrese, 1975 v Reisinger, Turner, 2003). Ljudje tako raje razvijemo socialne stike s pripadniki svoje narodnostne skupine ali s tistimi s podobnim kulturnim ozadjem, ki na primer govorijo isti jezik, kot z ljudmi iz drugih držav. Kulturna podobnost je torej tista, ki spodbuja stik med domačini in turisti (Reisinger, Turner, 2003, 50). Predpostavka je torej, da bodo zaradi kulturne podobnosti prebivalci Slovenije na primer bolje sprejeli evropske turiste kot morda azijske.

Da so nam nekatere kulture bolj blizu in tako bolje sprejete kot druge, so različni avtorji ugotavljali tako s

perspektive turistov (npr. Ng, Lee, Soutar, 2006; Basala, Klenosky, 2001) kot tudi z vidika lokalnega prebivalstva (npr. Thyne et al., 2006; Reisinger, Turner, 1997). Ng, Lee in Soutar (2006) ugotavljajo, da na izbor neke destinacije vplivajo: turistova nacionalna kultura, turistova individualna kultura, kultura neke destinacije in pa distanca med domačo kulturo in kulturo na destinaciji, pri čemer obstaja negativna povezava med kulturno distanco in nameni obiskati neko novo državo: večja ko je kulturna distanca, manj verjetno bi obiskali neko destinacijo. V povezavi z jezikom kot konstitutivnim elementom neke kulture Basala in Klenosky (2001) ugotavljata, da je verjetnost obiska neke destinacije večja, če tam govorijo materni jezik turistov, kar prav tako kaže na pomen kulturne bližine.

Študije, ki se v večji meri ukvarjajo z nasprotnim pogledom, torej s pogledom lokalnega prebivalstva, pa ugotavljajo podobno, da je socialna bližina/distanca element, ki je pri analizi stikov med domačini in turisti izredno pomemben. Gudykunst (1983) pri raziskovanju odnosa med lokalnim prebivalstvom in tujci (na splošno, kamor pa umešča tudi turiste) izpostavi pomen preučevanja odnosa, ki ga imajo gostitelji do tujcev. Nanj lahko vplivajo številni dejavniki: štirim dejavnikom, ki jih povzema od Levina (v Gudykunst, 1983, 406), torej a) podobnost med gostitelji in tujci (na ravni etničnosti, jezika, rase), b) obstoj kategorij in ritualov za soočanje s tujci, c) kriteriji, ki jih gostitelji uporabljajo za pripadnost skupini (npr. sorodstvo, religija, državljanstvo) in d) značilnosti skupnosti (kot so velikost, starost, stopnja odmaknjenosti od drugih), doda še pomen prejšnjih izkušenj z drugimi tujci. Skladno z Gudykunstovo tipologijo odnosov med tujci in njihovimi gostitelji lahko turiste uvrstimo bodisi med »goste«, kamor uvrščamo tiste turiste, ki jih neka lokalna skupnost sprejema oziroma si jih želi (zaradi kakršnih koli vzrokov, bodisi ekonomske narave ali zgolj zaradi interakcij), bodisi med »začasnike«, ki jih lokalna skupnost zgolj tolerira, in pa »vsiljivce« – skupine turistov, ki med gostitelji niso zaželeni.

Eden od specifičnih dejavnikov, ki vplivajo na (ne) sprejemanje turistov na neki destinaciji, so prav stališča gostiteljev do narodnosti/kulture turistov (Thyne et al., 2006; Reisinger, Turner, 1997; 1998). Thyne et al. (2006) so k temu dodali še druge osebnostne značilnosti in preko *conjoint* analize ugotavljajo, da je narodnost turista še zmeraj najpomembnejši dejavnik pri določanju preferenc do določenih tipov turistov. Prav tako ugotavljajo, da lokalno prebivalstvo v manjši meri sprejema turiste, ki so kulturno (ali fizično) različni od njih, kar potrjuje teorijo socialne bližine/distance.

1 Reisinger in Turner (2003) v svoji knjigi *Cross-Cultural Behaviour in Tourism: Concepts and Analysis* naredita obsežen pregled raziskav o raznolikih rezultatih medkulturnih stikov. Na eni strani lahko stik med pripadniki različnih skupin tako vodi v medsebojno razumevanje, spoštovanje, strpnost, pozitivna stališča, zmanjšanje etničnih predsodkov, stereotipov, medetničnih napetosti, prispeva k medkulturnemu bogatenju in učenju o drugih. Po drugi strani pa prav ti stiki lahko prispevajo k negativnim stališčem, stereotipom, predsodkom, napetostim, sumničavosti, sovražnosti in nasilju.

Študije v turizmu, ki so se naslanjale na socialno-psihološka izhodišča raziskovanj medskupinskih odnosov, izpostavljajo tudi pomen stika med domačini in turisti. Izhajajo namreč iz raziskav, ki kažejo, da pogostost stikov med dvema družbenima skupinama lahko vodi k zmanjševanju predsodkov in stereotipov (Tropp, 2003; Brown, 1995; Tropp, Pettigrew, 2005; Wagner et al., 2003). Predsodki, ki so po Uletovi (2005, 172) »skupki stališč ali prepričanj o članih kake socialne skupine, izraz čustev in načinov vedenja v odnosu do članov te skupine, ki nastajajo zgolj zaradi pripadnosti teh članov določeni skupini«, se kažejo v tudi v odnosu do turistov. Prav tako se lahko oblikujejo ustaljene sodbe oz. stereotipi o neki skupini turistov ali turistih nasploh. Tako predsodki kot stereotipi pa vplivajo tudi na odnose in obnašanje lokalnega prebivalstva do pripadnikov določenih etničnih skupin. Po tako imenovani hipotezi stika se lahko predsodki in stereotipi med različnimi etničnimi skupinami zmanjšajo preko njihovih pogostejših stikov oziroma s pridobivanjem informacij druge od drugih.

Turizem je lahko priložnost za medsebojno spoznavanje in boljše razumevanje med kulturami. Raziskovalci, ki so teorijo aplicirali na turizem, so preučevali, ali lahko situacije v turizmu, torej stiki oziroma komunikacija, nova znanja in prenos novih informacij med dvema skupinama, ki sta zelo različni, morda celo v konfliktnem odnosu, pripomorejo k spreminjanju stališč do te skupine (zmanjšanju predsodkov in stereotipov) oziroma k bolj pozitivni medsebojni percepciji. Rezultati raziskav s tega področja so raznoliki. Nekateri ugotavljajo, da stiki med domačini in turisti vsaj do neke mere doprinesejo k pozitivnim spremembam v stališčih (npr. Amir, Ben Ari, 1985; Pizam et al., 2000; Pizam et al., 2004), drugi pa ugotavljajo nasprotno – da kljub stikom bodisi ne prihaja do sprememb v odnosu do drugih skupin bodisi so te lahko tudi nasprotne – torej se povečajo negativna občutja in stališča med skupinama (npr. Anastasopoulous, 1992). Vseeno pa velja, da je pri stiku »domačin«-»turist« več pozitivnih kot negativnih sprememb, saj ne glede na vse omenjeno prinaša zavedanje o drugi skupini in možnost za učenje jezika in zgodovine drug drugega (Reisinger, Turner, 2003, 43).

Vsekakor pa se kaže, da povezava medkulturnega stika in spremenjenih stališč ni tako enostavna in enoznačna, saj nanjo vpliva vrsta dejavnikov. V svoji raziskavi Pizam et al. (2000, 405) ugotavljajo, da bolj ko je intenziven stik med gostitelji in (dolgoročnimi) turisti, bolj pozitivna so bila čustva turistov do njihovih gostiteljev in bolj pozitivna je bila sprememba v stališčih do gostiteljev in njihove destinacije. Pri tem igra torej pomembno vlogo tudi intenzivnost stika – bolj ko je stik intenziven, bolj so bili turisti zadovoljni.

Podobno na osnovi pregleda predhodnih raziskav ugotavljajo Pizam et al. (2000): zgolj stik med ljudmi, torej tudi stik med domačini in turisti, ne prinaša nujno sprememb v stališčih do drugih skupin in v odno-

sih. Povzemajo ugotovitve Amirja (1969, 1976) in Co-oka (1970), ki ugotavljajo, da morajo biti za pozitivne spremembe izpolnjeni naslednji pogoji: med pripadniki skupin, ki sta v stiku, mora biti enak status v odnosih, obstajati mora medskupinsko sodelovanje za doseganje skupnih ciljev, stiki morajo biti intimne narave – torej več kot zgolj površinski stiki, medskupinske stike mora podpirati družbena klima in začetni medskupinski predsodki ne smejo biti pretirano negativni. Kljub vsemu igra lahko turizem pomembno vlogo pri spreminjanju stališč do neke skupine, saj so turisti v takem odnosu prostovoljno in so zato lahko močno motivirani za pridobivanje novih informacij (Amir, Ben-Ari, 1985).

Percepcije turistov in lokalnih prebivalcev so ne nazadnje odvisne tudi od okolja, v katerem živijo, saj nanje vpliva tako zunanje (kulturno, socialno, geografsko) kot notranje (demografsko, behavioristično, psihografsko) okolje, v katerem živijo, okolje pa določa tudi, kako bodo izbrani in interpretirani posamezni dražljaji iz okolja (Reisinger, Turner, 2003, 149). V nadaljevanju želimo na primeru slovenske Istre povezati dve temi: specifiko okolja, torej večkulturno in transkulturno naravnost lokalnega prebivalstva in pa njihove poglede na turiste in turizem, pri čemer bomo upoštevali predhodno predstavljena teoretska koncepta medkulturnega stika in socialne distance. Pri tem nas bo zanimalo: kakšen je odnos domačinov do »drugih« živečih v lokalnem okolju (pripadnikov manjšin, priseljeniških skupin), kakšni so pogledi lokalnega prebivalstva na turizem in turiste ter ali lahko ugotovimo povezanost med večkulturno oz. transkulturno naravnostjo ter odnosom do turizma in turistov.

V Sloveniji se z vprašanjem odnosa lokalnega prebivalstva in turistov z vidika medkulturnosti ni doslej še nihče ukvarjal, vendar so se odnosa med domačini in turizmom nekateri dotaknili pri preučevanju socio-kulturnih učinkov turizma (npr. Nemec Rudež et al., 2008; Cigale, 2009). Tudi sicer gre za temo, ki ji doslej ni bilo namenjene veliko raziskovalne pozornosti in pričujoča analiza predstavlja prvi poskus osvetlitve te teme.

VEČKULTURNI ZNAČAJ SLOVENSKE ISTRE

Za slovensko Istro (občine Koper, Izola in Piran) lahko rečemo, da jo zaznamuje večkulturnost. Če Slovenija kot celota velja za relativno kulturno homogeno območje – skladno z zadnjim popisom prebivalstva 2002 (Statistični urad RS) v Sloveniji živi 83,1 % Slovencev in le 7,3 % pripadnikov drugih kulturnih skupin (9,6 % manjkajočih odstotkov je tistih, ki se bodisi niso opredelili ali pa so se opredelili regionalno – kot na primer »Istran«) – pa slovenska Istra v tem okviru predstavlja enega od izrazito multikulturnih območij, ki ga tradicionalno opredeljujejo bližina italijanske in hrvaške meje ter prisotnost italijanske manjšine in imigrantov, večinoma s področja nekdanje Jugoslavije (Hrvatov, Srbov, Makedoncev, Bošnjakov, Albancev, Črnogorcev, ...).

Poleg tega je lokalno prebivalstvo slovenske Istre v vsakdanjem življenju tesno povezano s sosednjima Hrvaško in Italijo, kar se kaže v dnevni delovnih migracijah, prehajanju (v primeru Italije že nekdanjih) meja zaradi nakupovanja, šolanja, preživljanja prostega časa, sorodstvenih in prijateljskih vezi, pogosto v večji meri kot z ostalimi predeli Slovenije (Sedmak, 2009). Prebivalci se torej vsakodnevno srečujejo z različnimi jeziki in kulturami, tako preko medijev kot v pogovoru – v vsakdanji rabi se pogosto mešajo slovenski, italijanski, pa tudi hrvaški jezik. Sedmak (2009, 33) tako lokalno prebivalstvo slovenske Istre opredeljuje tudi kot transkulturno, saj je zanj značilno, da mu je bližje npr. kultura sosednje Italije kot nekoga iz notranjosti Slovenije, obenem pa se med prebivalci kaže tudi zmanjšan pomen etničnosti. Tako se na primer 51,2 % prebivalcev slovenske Istre strinja, da so Slovenci, živeči ob meji, po splošnem načinu življenja in obči mentaliteti bolj podobni Italijanom iz Trsta kot Slovincem z Gorenjske. Večina prebivalcev (73,9 %) tudi izraža, da mu je bližje nekdo, ki je iste starosti, opravlja isti poklic, je istega spola in podobno, pa četudi je druge narodnosti, kot nasprotno, nekdo, ki je iste narodnosti, pa ima druga zanimanja (Sedmak, 2009).

Večkulturnost se kaže tudi v deležu etnično mešanih družin, ki je zaradi prisotnosti različnih etničnih skupin v slovenski Istri razmeroma visok. Delež na ravni Slovenije je 20,2 %, na ravni slovenske Istre pa 34,8 % (Sedmak, 2006). Raziskave kažejo tudi, da je za slovensko Istro značilna visoka stopnja medkulturne strpnosti, kar je razvidno iz omenjene visoke stopnje etnične heterogenosti ter pripravljenosti mladih za poroko s pripadnikom/pripadnico druge etnične skupine, živeče v njihovem okolju, pa tudi iz tega, da se slovenski otroci in otroci drugih imigrantov vključujejo v vrtce in šole z italijanskim učnim jezikom (Sedmak, 2002; 2003; Sedmak et al., 2003). Raziskava, opravljena v letu 2009,² tudi kaže, da večina prebivalcev slovenske Istre zaznava svoje okolje kot večkulturno in ocenjuje, da se v okolju, v katerem živijo, ljudje različnih narodnosti med seboj družijo in prijateljujejo (tako meni 77,5 % vprašanih).

Visoko stopnjo medetnične strpnosti lahko zaznamo tudi v odnosu do italijanske manjšine, živeče na tem območju. Tako je na primer raziskava med pripadniki italijanske manjšine v slovenski Istri (Sedmak et al., 2008)³ pokazala, da se italijanska manjšina, živeča v slovenski Istri, v svojem okolju počuti zelo sprejeto in ga zaznava kot strpnega (le 2,2 % anketiranih je za okolje, v katerem živijo, dejalo, da ni strpno). Pripadniki italijanske manjšine imajo tudi intenzivne, tako prijateljske kot druge stike z lokalnim prebivalstvom. (Sedmak et al., 2008;

Medarič, 2009). Tudi lokalno prebivalstvo izraža pozitivna stališča do pripadnikov italijanske manjšine in, če uporabimo Bogardusovo lestvico socialne distance, pripravljenost za prijateljevanje z njimi (94 %), pripravljenost imeti jih za sosedo (97,2 %) pa tudi za poroko z njimi (83 %) – kar kaže na zelo visoko stopnjo sprejetosti italijanske manjšine med prebivalci slovenske Istre oziroma nizko stopnjo socialne distance med njimi (Sedmak, 2009). O posebnostih skupinskih etničnih identitet manjšin, zlasti italijanske manjšine, živeče v slovenski Istri v primerjavi s slovensko manjšino, živečo v Italiji, več piše Sedmak (2009a), ki izpostavlja pomen obstoječih institucionalnih pravic italijanske manjšine, veliko kolektivno samozavest, pa tudi visoko stopnjo sprejemanja s strani lokalnega prebivalstva. Vse navedeno pomembno vpliva na status italijanske manjšine, ki je v primerjavi z imigrantskimi etničnimi skupinami (s področja nekdanje Jugoslavije) zaradi navedenega nekoliko bolj privilegiran.

Najvišja stopnja etnične bližine/distance do različnih etničnih skupin se izkazuje tudi skozi pripravljenost za poroko s pripadniki različnih etničnih skupin (Štrukelj, 1986). Prebivalci slovenske Istre izkazujejo pripravljenost za poroko s Slovenci (94 % odgovorov »zagotovo« ali »verjetno bi se«), sledijo sosednji Italijani (79,3 %) in Hrvati (77,1 %), nato pripadnik ali pripadnica zahodno-evropske države (66,9 %), Američani (65,1 %), Romuni (47,3 %), Bošnjaki (43,4 %) in nazadnje Albanci (38 %) (Sedmak, 2002). Bližina Hrvaške in Italije torej odseva tudi v socialni bližini, ki jo lokalno prebivalstvo izkazuje do Italijanov in Hrvatov.

TURIZEM V SLOVENSKE ISTRI – POMEN VEČKULTURNOSTI

Če se preusmerimo na vprašanja, povezana s turizmom in turistično dejavnostjo kraja, je treba najprej postaviti, da je slovenska Istra prepoznavno turistično območje – v letu 2010 je bilo na primer zabeleženih 559267 prihodov turistov, od tega 53,6 % tujih (zgolj za ilustracijo: po podatkih iz leta 2011 je prebivalcev slovenske Istre 86265). Pomembno pa je omeniti, da po številu obiskov prednjačijo tuji turisti iz sosednje Italije (tretjina), sledijo gostje iz Avstrije (petina), nato Nemčije (desetina), Madžarske, Srbije, Ruske federacije, Belgije. Med tujimi turisti prevladujejo torej gostje iz bližnjih, pretežno evropskih držav (SURS, 2011), kar pomeni, da so z vidika prej omenjene socialne distance to gostje, za katere je značilna, predvidevamo, relativna kulturna bližina z lokalnim prebivalstvom (čeprav se, kot smo že omenili, najvišja stopnja bližine izkazuje do sosednjih

2 »Raziskava o večkulturnosti med prebivalci slovenske Istre« (telefonsko anketiranje) je bila izvedena junija 2009 v okviru UP ZRS na reprezentativnem vzorcu 401 prebivalca slovenske Istre.

3 Raziskava je bila izvedena v okviru aplikativnega projekta »Manjšine in obmejne družbene stvarnosti kot dejavniki integracijskih procesov – Študija območja slovensko-italijanskega kulturnega stika«, ki je potekal med letoma 2006 in 2008 na Znanstveno-raziskovalnem središču Univerze na Primorskem (Sedmak et al., 2008).

Italijanov in Hrvatov). Srečanja lokalnega prebivalstva z njimi so seveda medkulturalna, vendar je stopnja socialne bližine razmeroma visoka. Slovensko Istro tako obiskujejo v večini turisti, ki so nam kulturno razmeroma podobni, saj prevladujejo gostje iz evropskih držav.

Čeprav lokalno prebivalstvo zaznava tudi negativne učinke turizma, kot na primer večja prometna gneča, uničevanje naravnih virov in obale, hrup, onesnaževanje narave in podobno (Nemec Rudež et al., 2008), pa so mu v splošnem naklonjeni. O tem pričajo na primer izsledki raziskave o percepciji slovenske Istre kot turistične destinacije, ki je bila opravljena v okviru mednarodnega projekta Srce Istre⁴ med lokalnim prebivalstvom. Rezultati kažejo, da lokalni prebivalci slovenske Istre pozitivno vrednotijo življenje v turistično privlačnem kraju (povprečna vrednost 4,14)⁵ in si želijo nadaljnjega razvoja turizma (povprečna vrednost 4,12) (Brezovec et al., 2007). Podpora lokalne skupnosti turizmu je nenazadnje eden ključnih dejavnikov za njegov učinkovit razvoj (Thyne, Lawson, 2001). Kako pa lokalni prebivalci zaznavajo turiste kot pripadnike drugih kulturnih, religioznih in jezikovnih skupin?

Odnosa lokalnega prebivalstva slovenske Istre do turizma in turistov v povezavi s stališči do večkulturnosti smo se dotaknili v raziskavi, izvedeni v juniju 2010, v okviru katere je bila uporabljena metoda telefonskega anketiranja. Raziskava je bila izvedena med lokalnim prebivalstvom slovenske Istre na reprezentativnem vzorcu 247 oseb.⁶ Anketirani so ocenjevali trditve na 5-stopenjski Likertovi lestvici, pri čemer se je del vprašanj nanašal na splošen odnos prebivalstva do »drugih« ter na odnos do turistov, del pa na bližino/distanco do pripadnikov različnih kultur.

Prebivalci so izrazili visoko stopnjo strinjanja s trditvijo »Prisotnost ljudi drugih ras, vere in kultur me ne moti« (povprečna vrednost odgovorov je 4,32) ter načelno pripravljenost za poroko z nekom, ki ni njihove narodne pripadnosti (4,36), kar kaže na pozitiven odnos do drugačnosti in drugih in nakazuje že prej omenjeno visoko stopnjo medkulturne strpnosti. Anketirani se prav tako v povprečju ne strinjajo z omejevanjem priseljevanja tujcev (2,73), pri čemer pa povprečna vrednost vendarle ni izrazito nizka.

Rezultati raziskave tudi potrjujejo v predhodnih raziskavah zaznano visoko stopnjo zadovoljstva lokalnega prebivalstva z dejstvom, da njihov kraj obiskujejo turisti (povprečje odgovorov je 4,50) in pa nestrinjanje s trditvijo, da turisti iz drugih držav negativno vplivajo na lokalno kulturo in identiteto (1,87) (delež tistih, ki se s

trditvijo strinjajo, je v prvem primeru 81,2 %, v primeru druge trditve pa 16,2 %) .Vse omenjeno kaže na splošno pozitivno naravnost lokalnega prebivalstva do turistov ter pripadnikov drugih kultur nasploh. Cigale (2009), ki preučuje odnos lokalnega prebivalstva do turizma na primeru slovenskih alpskih turističnih krajev, ki v primerjavi s slovensko Istro predstavljajo nekoliko manj turistično in bolj monokulturno okolje,⁷ pa na primer ugotavlja, da skoraj četrtina (24,7 %) anketiranih pravi, da turisti motijo njihov način življenja, 20,4 %, da je turizem prispeval k spremembam in opuščanju običajev, 14 % pa jih ugotavlja, da prihaja do pogostih konfliktov med domačini in turisti. Pri tem pa vseeno ugotavlja siceršnjo pozitivno naravnost lokalnega prebivalstva do razvoja turizma in trdi, da turizem v alpskem svetu še ni na stopnji razvoja, ki bi sprožala negativne odzive lokalnega prebivalstva. V tem kontekstu so deleži precej visoki, še zlasti če jih primerjamo z odzivi v bolj turističnih obalnih občinah.

Zaradi večkrat izpostavljenega pomena socialne bližine/distance smo želeli preveriti naravnost prebivalcev slovenske Istre do turistov s podobno kulturo. Glede tega, ali bi si želeli v svojem kraju imeti predvsem turiste, ki imajo podobno kulturo in navade, so mnenja deljena (povprečje odgovorov je 2,89), vendar bi nezanemarljivih 40 % vprašanih skladno s teorijo medkulturne bližine/distance vendarle nekoliko raje v svojem kraju videlo turiste, ki imajo podobno kulturo in navade, kot so njihove. Preveriti smo želeli tudi rezultate predhodnih raziskav o tem, pripadnike katerih kultur zaznavajo lokalni prebivalci kot kulturno sorodne. Udeleženci v raziskavi so na Likertovi lestvici ocenjevali pripravljenost za poroko s pripadniki oziroma pripadnicami drugih narodnosti, pri čemer smo izbrali pripadnike bližnjih držav (Hrati, Italijani), predstavnika zahodne Evrope, predstavnika novih članic EU in pa predstavnika Azije kot neke popolnoma drugačne kulture. Kot se je izkazalo že pri drugih raziskavah, se najnižja stopnja socialne distance izkazuje v odnosu do sosednjih Hrvatov in Italijanov (povprečje odgovorov je 4,02), sledijo Angleži (3,65), Romuni (3,23) in Indijci (3,15) kot predstavniki neke povsem drugačne kulture. Skladno s konceptom hierarhije sprejemljive tujosti (Breger, 1998), po kateri so družbene skupine, katerih kulture so sorodne kulturnim vzorcem matične skupine in ki izhajajo iz ekonomsko in politično močnih držav, dojete kot nevtralne ali pozitivne, je lokalno prebivalstvo izrazilo večjo pripravljenost za poroko z Angležem/Angležinjo kot na primer z Romunom/Romunko.

4 Raziskava je bila izvedena leta 2007 v okviru Interreg projekta »Srce Istre: Dediščina in umetnost. Razvoj čezmejnih turističnih itinerarijev v urbanih in ruralnih območjih« (UP ZRS, UP TURISTICA) na vzorcu 300 prebivalcev slovenske Istre.

5 Za analizo je bila uporabljena petstopenjska Likertova lestvica (sploh se ne strinjam (1) – zelo se strinjam (5)).

6 Vzorec je bil pripravljen na osnovi Telefonskega imenika 2010 in naknadno utežen po spolu in starosti.

7 Skladno z zadnjim popisom (2002) je delež tistih, ki so se med vsemi narodnostno opredeljenimi opredelili za Slovence, v občinah obravnavanih krajev (Jezerško, Kranjska Gora (z Gozdom Martuljkom in Podkornom), Bovec) med 92,4 % in 97,5 %, v obalnih občinah Piran, Koper in Izola pa med 77,7 % in 83,1 % (SURS, 2011).

Tabela 1: Povprečne vrednosti.**Table 1: Average values.**

	Frekvenca	Povprečje	Standardni odklon
Vesel sem, da moj kraj obiskujejo turisti	247	4,50	0,725
Prisotnost ljudi drugih ras, vere in kultur me ne moti	245	4,32	1,002
Menim, da bi država morala omejevati priseljevanje tujcev	239	2,73	1,372
Turisti iz drugih držav negativno vplivajo na lokalno kulturo in identiteto	244	1,87	1,239
Želel bi si, da bi v mojem kraju prevladovali predvsem turisti, ki imajo podobno kulturo in navade kot je moja	245	2,89	1,499
Iz ljubezni bi se poročil tudi z nekom, ki ni moje narodne pripadnosti	239	4,36	1,032

Tabela 2: Pripravljenost za poroko s pripadniki/pripadnicami različnih narodnosti.**Table 2: Willingness to get married with a member of another nationality.**

	Frekvenca	Povprečje	Standardni odklon
Hrvatom/Hrvatico	236	4,02	1,336
Italijanom/Italijanko	238	4,02	1,252
Romunom/Romunko	235	3,23	1,608
Angležem/Angležinjo	237	3,65	1,486
Indijcem/Indijko	234	3,15	1,588

Ker je bil namen raziskave tudi poskus povezave med večkulturnostjo in turizmom, smo preverjali medsebojno povezanost spremenljivk in ugotovili, da se nakazuje pozitivna povezanost med stališči lokalnega prebivalstva do večkulturnosti in naravnosti do turizma. Tako se je izkazalo, da so tisti anketirani, ki se bolj strinjajo, da jih prisotnost drugih kultur in religij ne moti (in ti so prevladujoči), istočasno bolj zadovoljni, da njihov kraj obiskujejo turisti (z obema trditvama se popolnoma strinja 72,8 % anketiranih), se manj strinjajo, da turisti iz drugih držav negativno vplivajo na lokalno kulturo in identiteto ter bi si manj želeli, da bi prevladovali turisti, ki imajo podobno kulturo in navade, kot je njihova. Prav tako se tisti, ki se bolj strinjajo, da bi morala država omejevati priseljevanje tujcev, manj strinjajo, da jih prisotnost drugih ras, ver in kultur ne moti, da turisti iz drugih držav negativno vplivajo na lokalno kulturo in identiteto in se bolj strinjajo, da bi si želeli, da bi v njihovem kraju prevladovali predvsem turisti, ki imajo podobno kulturo, kot je njihova.

Odnos lokalnega prebivalstva do turistov je za turistično dejavnost kot tako ključnega pomena. Relativno pozitivna (načelna) naravnost lokalnega prebivalstva slovenske Istre do pripadnikov drugih kulturnih skupin in turistov se predvidoma odraža tudi v dejanskem odnosu do turistov. Kakšen je ta odnos, pa izpričujejo odgovori na vprašanje, ki je bilo postavljeno slovenskim in tujim

turistom v raziskavi Srce Istre: v očeh slovenskih in tujih turistov, ki obiskujejo Istro, se je pri ocenjevanju najpomembnejših turističnih privlačnosti izkazalo, da ima odnos lokalnega prebivalstva do turistov velik pomen, saj naravnim privlačnostim (ocenjenim s povprečno oceno 4,32) sledi prijaznost prebivalcev (4,25) in šele nato urejenost okolja, kakovost turističnih in gostinskih storitev ter druge dejavnosti (Brezovec et al., 2007a).⁸

ZAKLJUČEK

Za področje slovenske Istre nedvomno velja, da jo opredeljuje večkulturnost oziroma transkulturnost. Pozitivni pogledi na »druge«, živeče v lokalnem okolju, se kažejo skozi predstavljene rezultate raziskav, opravljenih na tem področju v zadnjem desetletju. Med drugim tudi prebivalci sami svoje okolje zaznavajo kot večkulturno okolje, v katerem se ljudje različnih narodnosti med seboj družijo in prijateljujejo. Nenazadnje pa se splošna naklonjenost pripadnikom drugih kultur kaže tudi skozi rezultate zadnje raziskave, ki kažejo na strinjanje prebivalcev, da jih ne moti prisotnost drugih ras, ver in kultur ter visoko pripravljenost za poroko s pripadniki druge kulture (ob dejansko visoki stopnji etnične heterogenosti).

Splošno sprejemanje pripadnikov drugih jezikov in kultur v njihovem okolju se predvidoma odraža tudi v

⁸ Raziskava je bila opravljena leta 2007 v okviru Interreg projekta »Srce Istre: Dediščina in umetnost. Razvoj čezmejnih turističnih itinerarijev v urbanih in ruralnih območjih« (UP ZRS, UP TURISTICA) na vzorcu 350 turistov – obiskovalcev Istre.

odnosu do turistov, saj predvidevamo, da so prebivalci precej odprti do turistov kot pripadnikov drugih kultur tudi zaradi medkulturnih in transkulturnih stališč in visoke stopnje splošne medkulturne strpnosti. Lokalni prebivalci so namreč v povprečju zadovoljni, da turisti obiskujejo njihov kraj, in se ne strinjajo, da negativno vplivajo na lokalno kulturo in identiteto. Poskus povezave trditev, ki merijo stališča do večkulturnosti in pogleda na turizem pa je pokazal, da je načelna odprtost do drugih kultur pozitivno povezana z zadovoljstvom, da njihov kraj obiskujejo turisti in pa negativno z mnenjem o negativnem vplivu turistov na lokalno kulturo in identiteto. Kaže se tudi, da imajo prebivalci, ki jih prisotnost drugih kultur ne moti, tudi manjšo željo, da bi v njihovem kraju prevladovali turisti, ki imajo podobno kulturo in navade, kot so njihove.

Vendarle velja izpostaviti, da dobra tretjina anketiranih prebivalcev pravi tudi, da bi si želeli, da bi v njihovem kraju prevladovali turisti s podobno kulturo

in navadami, kot so njihove. Ob tem pa ni nepomembno, da je za turiste, ki obiskujejo slovensko Istro, značilno, da večinoma prihajajo iz držav, ki so kulturno dokaj podobne lokalnemu prebivalstvu (za katere je torej značilna relativno visoka stopnja socialne/kulturne bližine), kar ima gotovo pomemben vpliv na splošen pozitiven odnos do turistov in se kaže v omenjenem deležu tistih, ki preferirajo turiste podobne kulture in navad.

Pri tem velja izpostaviti tudi omejitve predstavljenih rezultatov, saj gre v večini za izsledke raziskav, ki so imele širše cilje in domet in so vprašanje odnosa med turisti in turizmom merile le deloma. Predstavljeni rezultati tako predstavljajo predvsem poskus prikaza doslej manj raziskanih tem – medkulturnega stika v turizmu ter prepleta večkulturnega značaja nekega kraja in odnosa lokalnega prebivalstva do turizma in s tega vidika v veliki meri predstavljajo odskočno desko za nadaljnje, bolj poglobljeno raziskovanje.

INTERCULTURAL ENCOUNTERS IN TOURISM. STANCES OF THE LOCAL POPULATION OF SLOVENE ISTRIA TOWARD TOURISM AND TOURISTS

Zorana MEDARIĆ

University of Primorska, Science and Research Center, Garibaldijeva 1, 6000 Koper, Slovenia
University of Primorska, Faculty of Tourism Studies Portorož - Turistica, Obala 11a, 6320 Portorož, Slovenia
e-mail: zorana.medaric@zrs.upr.si

SUMMARY

The objective of this article is to explore intercultural encounters in tourism or, in other words, the relationship between the local population and tourists. Their encounters are inherently intercultural – in a contact, which may assume the form of dialogue, an exchange of opinions and views, or mutual (non)acceptance, the local population and tourists always are also representatives of their own cultures. Hence, the article focuses on intercultural contact, more specifically on a) intercultural differences/similarities or social proximity/distance between cultures, and b) the importance of multicultural/transcultural nature of a place or tourist destination. Given that the level of (non)acceptance of tourists and tourism activities among the local population represents one of the most important components of a tourist destination, focus was placed on the stances of the local population and their attitudes toward different ethnic groups and tourists, in particular a potential correlation between the multicultural/transcultural nature of the environment and the attitude toward tourism and tourists.

The attitude of the local population toward tourism/tourists was analysed based on the case of Slovene Istria. The starting point for the study was provided by several empirical studies carried out in this territory in the last decade. The results borrowed from secondary sources are compared against the original results from research studies carried out at the Science and Research Centre of the University of Primorska. Slovene Istria represents a relevant area to be explored within a case study: as a result of past immigration, in particular economic migration from the territory of former Yugoslavia, and its location along the borders of Croatia and Italy, it is strongly characterized by multiculturalism. In addition, it is a frequently visited Slovene tourist destination.

The general acceptance of members coming from other language communities and cultures which live in the local environment is reflected in the attitudes of the population toward tourists. It can be assumed that the openness to tourists as members of other cultures is also conditioned by the intercultural and transcultural stances of the local population, and a high level of general intercultural tolerance. On average, the local population is satisfied with the fact that tourists come to visit their region and does not agree with the statement that tourists exert a negative influence on the local culture and identity. An attempt to draw a connection between statements that are used to measure stances toward interculturality and stances toward tourism revealed a positive correlation between open-

ness to other cultures at the principle level and satisfaction that tourists visit their region, and a negative correlation between openness to other cultures at the principle level and the statement that tourists exert a negative influence on local culture and identity. Moreover, the respondents who are not bothered by the presence of other cultures wish less that their town be prevalently visited by tourists coming from a culture which is similar to their own. The results presented in this article represent an attempt to represent less explored issues – intercultural contact in tourism, and intertwining of the multicultural nature of a place with the attitudes of the local population toward tourism. As such, they represent the springboard for further, more thorough research.

Key words: interculturality, tourism, relation local population – tourists, Slovene Istria

LITERATURA

- Amir, Y., Ben-Ari (1985):** International Tourism, Ethnic Contct and Attitude Change. *The Journal of Social Issues*, 41, 3, 105–115.
- Anastasopoulos, P. (1992):** Tourism and Attitude Change: Greek tourists visiting Turkey. *Annals of Tourism research*, 19, 4, 629–642.
- Basala, S. L., Klenosky, D. B. (2001):** Travel-Style Preferences for Visiting a Novel Destination: A Conjoint Investigation across the Novelty-Familiarity Continuum. *Journal of Travel Research*, 40, 172 –182
- Berger, P. L., Luckmann, T. (1988):** Družbena konstrukcija realnosti. Ljubljana, Cankarjeva založba.
- Breger, R (1998):** »Love and the State: Women, Mixed Marriages and the Law in Germany«. V: Breger, R., Hill, R. (ur.): *Cross-Cultural Marriage*. Oxford - New York, Berg, 129–152.
- Bogardus, E. S. (1933):** A Social Distance Scale. *Sociology and Social Research* 17, 265–271. http://www.brocku.ca/MeadProject/Bogardus/Bogardus_1933.html (22.09.2011).
- Brezovec, A., Mikolič, V. (ur.) (2010):** Turizem kot medkulturni dialog. Portorož, Fakulteta za turistične študije – Turistica.
- Brezovec, A., Sedmak, G., Vodeb, K., Simčič, B. (2007):** Vloga kulturne dediščine v turistični ponudbi Istre: rezultati raziskave med prebivalci Slovenije. Koper - Portorož, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče - Turistica – Visoka šola za turizem.
- Brezovec, A., Sedmak, G., Vodeb, K., Simčič, B. (2007a):** Vloga kulturne dediščine v turistični ponudbi Istre: rezultati raziskave med turisti. Koper - Portorož, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče - Turistica – Visoka šola za turizem.
- Cigale, D. (2009):** Odnos prebivalstva slovenskih alpskih turističnih krajev do turizma in njegovih učinkov. Dela, 31, 93–113.
- Cohen, E. (1984):** The sociology of tourism. Approaches, issues and findings. V: Apostolopoulos, Y., Leivadi S., Yiannakis, A. (ur.): *The Sociology of Tourism. Theoretical and empirical investigations*. London - New York, Routledge.
- D'Amore, L. J. (1988):** Tourism: A vital force for peace. *Tourism Management*, 9, 2, 151–154.
- Fainstein, S., Powers, J. C. (2007):** Tourism and New York's ethnic diversity. An underutilized resource? V: Rath, J.: *Tourism, Ethnic diversity and the City*. New York - London, Routledge.
- Gudykunst, W. B. (1983):** Toward a typology of stranger-host relationship. *International Journal of intercultural relations*, 7, 401–413.
- Jamison, D. (1999):** Tourism and ethnicity. The Brotherhood of Coconuts. *Annals of Tourism Research*, 26, 4, 944–967.
- Jagić, S (2004):** Imanentnost interkulturalizma u turizmu. *Sociologija sela*, 42, 163, 1/2, 195–218.
- Kelly, I. (2006a):** Introduction to Peace through Tourism, IIPT Occasional Paper No.1. <http://www.iipt.org/educators/OccPap01.pdf> (06.08.2011).
- Kelly, I. (2006b):** The peace proposition: tourism as a tool for attitude change, IIPT Occasional Paper No.9. <http://www.iipt.org/educators/OccPap09.pdf> (11.08.2011).
- Lawson, R., Williams, J., Young, T., Cossens, J. (1998):** A Comparison of Residents' Attitudes Towards Tourism in Ten New Zealand Destinations. *Tourism Management*, 19, 3, 247–256.
- Medarič, Z. (2009):** Etnične manjšine in diskriminacija. Primer slovenske manjšine v Italiji in italijanske manjšine v Sloveniji. *Annales, Series historia et sociologia*, 19, 1, 173–186.
- Moufakkir, O. (2011):** The Role of Cultural Distance in Mediating the Host Gaze. *Tourist Studies*, 11, 73, 73–89.
- Nash, D.(1981):** Tourism as an anthropological subject. *Current Anthropology*, 22, 5, 461–481.
- Nemec Rudež, H., Vodeb K., Dodič Pegan K. (2008):** Resident's Perceptions of Tourism External Effects on the Slovenian Coast. *Academica Turistica*, 1, 3–4, 4–9.
- Ng, I. S. , Lee, J. A., Soutar, G. N. (2006):** Tourist's intention to visit a country: The impact of cultural distance. *Tourism Management* 28, 6, 1497–1506.
- Pizam, A. (1996):** Does tourism promote peace and understanding between unfriendly nations? V Pizam, A., Mansfeld, Y. (ur.) *Tourism Crime and International Security Issues*. Chichester, Wiley, 203-14.

Pizam, A., Uriely, N., Reichel, A. (2000): The intensity of tourist – host social relationship and its effects on satisfaction and change of attitudes: the case of working tourists in Israel. *Tourism Management*, 21, 395–406.

Pizam, A., Fleischer, A., Mansfeld, J. (2002): Tourism and Social Change: The Case of Israeli Ecotourists Visiting Jordan, *Journal of Travel Research*, 41, 177.

Reisinger, Y., Turner, L. (1997): Cross-cultural differences in tourism: Indonesian tourists in Australia. *Tourism Management*, 18, 3, 139–147.

Reisinger, Y., Turner, L. (2003): Cross-Cultural Behaviour in Tourism: Concepts and Analysis. Amsterdam: Elsevier Butterworth-Heinemann.

Sedmak, M., Darovec, D., Furlan, M., Mikolič, V., Podovšovnik, E., Rožac-Darovec, V., Medarič, Z. (2003): Mnenja nosilcev družbeno-kulturnega življenja na italijanskem obmejnem območju: raziskava. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Sedmak, M., Kralj, A., Sekloča, P., Škof, L., Lenarčič, B., Medarič, Z., Simčič, B. (2008): Manjšine in obmejne družbene stvarnosti kot dejavniki integracijskih procesov, Študija območja slovensko – italijanskega kulturnega stika (Poročilo aplikativnega projekta). Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Sedmak, M. (2002): Kri in kultura. Koper, Založba Annales.

Sedmak, M. (2003): Stališča mladih slovenske Istre do (med)kulturnih fenomenov okolja bivanja. *Annales, Series historia et sociologia*, 13, 2, 405–424.

Sedmak, M. (2009): Izzivi medkulturnosti. V: Sedmak, M.: Podobe obmejnosti. Koper, Univerzitetna založba Annales, 13–35.

Sedmak, M. (2009a): Manjšine in skupinske (etnične) identitete: primerjalna študija slovenske in italijanske manjšine. *Annales, Series historia et sociologia*, 19, 1, 205–220.

SURS (2011): Statistični urad Republike Slovenije. [Http://www.stat.si/](http://www.stat.si/) (29.09.2011).

Štrukelj, I. (1986): Mešani zakoni – sociološke in socialno-psihološke razsežnosti narodne eksogamije in jezikovne heterogamije (Raziskovalno poročilo). Ljubljana, Inštitut za sociologijo.

Thyne M., Lawson R. (2001): The Design of a Social Distance Scale to be used in the Context of Tourism, *Asia Pacific Advances in Consumer Research Volume 4*. Association for Consumer Research, 102–107. <http://www.acrwebsite.org/volumes> (11.06.2011)

Thyne M., Lawson R., Thodd, S. (2006): The use of conjoint analysis to assess the impact of the cross-cultural exchange between hosts and guests. *Tourism Management*, 27, 201–213.

Tropp, L. (2003): The Psychological Impact of Prejudice: Implications for Intergroup Contact. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6, 2, 131–149.

Tropp, L., Pettigrew, T. (2005): Differential Relationships Between Intergroup Contact and Affective and Cognitive Dimensions of Prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1145–1158.

Ule, M. (2005): Socialna psihologija vsakdanjega življenja. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.

United Nations (2007): [Http://www.un.org](http://www.un.org) (25.06.2011).

Van der Berghe (1980): Tourism as ethnic relations: A case study of Cuzco, Peru. *Ethnic and Racial Studies*, 3, 4, 375–392.

Wagner, U., van Dick, R., Pettigrew, T. F., Christ, O. (2003): Ethnic Prejudice in East and West Germany: The Explanatory Power of Intergroup Contact. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6, 22–36.